

F. Dumont, *Beaumont en Hainaut. Un chapitre inédite son histoire. La succession d'Espagne et le règne de Max-Emmanuel, électeur de Bavière (1701-1714)* (Collection Histoire, série in-8°, nr. XLI; Brussel: Crédit communal de Belgique/Gemeentekrediet van België, 1975, 136blz.,400BF.).

Werken met een topografische en logisch beperkte opzet als het onderhavige verdienen niet zelden meer aandacht dan hun titel op het eerste gezicht laat vermoeden. Het gaat hier weliswaar slechts om de lotgevallen van een zéér kleine stad in Spaans Henegouwen (huidige Belgische provincie Henegouwen, arrondissement Thuin, fusiegemeente met Barbençon, Leugnies, Leval-Chaudeville, Renlies, Solre-Saint-Géry, Strée en Thirimont), maar het plaatsje situeerde zich tijdens de bestudeerde periode - en tijdens het laatste derde van de zeventiende eeuw - in een gebied dat de speelbal geweest is van de grote militaire operaties en de politieke koehandel van de Europese grootmachten in het kader van de oorlogen van Lodewijk XIV van Frankrijk en van de Spaanse successieoorlog, omstandigheden die déze lokale geschiedenis al dadelijk naar een hoger plan tillen. Nu zijn de grote lijnen van de toenmalige staatkundige Europese en Zuidnederlandse geschiedenis vrij goed bekend geraakt, de meer lokale lotgevallen van onze gewesten zijn echter heel wat minder bekend gebleven. Hieruit volgt dat aan het 'plaatselijke' luik van de inhoud van onderhavig boek, omwille van zijn staalkaart-karakter, ook door niet-lokaal-geïnteresseerden enige aandacht mag worden besteed. Wanneer wij alludeerden naar de zeventiende eeuw, dan deden wij dit omdat het boek duidelijk een vervolg is van wijlen F.D.'s, in dezelfde reeks (nr. XXVIII, 1970) verschenen *Quand Beaumont appartenait au Grand Roi. Contribution à l'histoire du Hainaut français et de la presque île de Chimay depuis 1684 jusqu'à 1698* (cf. *BMGN*, LXXXVI (1971) 271). Opzet en verwerking van de stof in dit nieuwe boek komen bij de ingewijden bijgevolg erg bekend over. Specialisten van de nieuwetijdse stadsgeschiedenis weten wat men van de door de auteur gebruikte bronnen (143-144) mag verwachten; zij weten welke problemen de stedelijke besturen tijdens oorlogsperiodes of in jaren van gewapende vrede beziggehouden hebben: een agressieve 'provinciale' fiscaliteit, geldopslopende troepenverplaatsingen en -inkwartieringen, een voortdurend zoeken naar lapmiddelen om uit de onmiddellijke geldnood te geraken, een aangroeiende geconsolideerde schuldenlast, al dan niet 'verbloemde' oorlogsschattingen, een met moeite binnen approximatief-legale banen gehouden administratief improviseren... Een stof die rechtstreeks naar de paden van het anekdotische leidt en die wel vaker de (foutieve) indruk van uitzonderlijkheid kan wekken. Wijlen F. Dumont heeft zich niet helemaal aan deze gevaren weten te onttrekken, *a fortiori* omdat het plan van zijn boek sterk beïnvloed is geworden door de chronologie der gebeurtenissen en omdat hij zijn verhaal ongebruikelijk sterk doorspekt heeft met citaten en integrale documenttranscripties. Anderzijds dient toegegeven dat een dergelijke werkwijze hem toegelaten heeft een vlot leesbaar verhaal te brengen.

Dit zeker niet van kwaliteiten overlopend boek brengt, in een ruimer verband, een politieke geschiedenis van de militaire, fiscale en financiële tribulaties van een stadje waarvan het administratieve ritme door de oorlogstoestanden op een abnormaal hoog niveau was getild. Een financiële geschiedenis is het spijtig genoeg niet geworden: het geraadpleegde bronnenmateriaal schijnt mij daarvoor nochtans vrij beloftevol. Al bij al werd weer een lacune in de Zuidnederlandse achttiende-eeuwse geschiedenis gedeeltelijk gevuld in een publicatie die weliswaar niet schitterend kan worden genoemd, maar waarvan het nut toch niet moet onderschat worden.

Leo van Buyten

A. J. Veenendaal jr., *De briefwisseling van Anthonie Heinsius 1702-1720, II, 1703* (RGP, Grote serie CLXIII; Den Haag: Martinus Nijhoff, vii + 667 blz., ISBN 90 247 2131 8).

Het nu verschenen deel II van Heinsius' briefwisseling (over 1703) is, zoals te verwachten na deel I, uiterst verzorgd uitgegeven. Iets te vragen blijft er natuurlijk altijd: ongewone woordjes als bijvoorbeeld 'espergues' - was het een vaste term of moet aan espaves (épargues?) gedacht worden; is de gedeputeerde J. Ham dezelfde als die van de bekende commissie Ham? Maar men kan niet ieders onwetendheid aanvullen en de lezer doet beter zich te verheugen over het tempo waarin het tweede deel op het eerste volgde. Het is maar te wensen dat de vaart erin blijft en vooral dat het langademig werk niet tussentijds moet worden bekort. Kaf voor de een is vaak andermans koren. Samenvattingen komen nu natuurlijk ook wel voor, maar het verlies lijkt niet groot. Zij betreffen meest algemeen nieuws van elders.

Brieven uit het buitenland vormen ook de omvangrijkste groep, gevolgd door berichten uit het leger en (wat minder) van de vloot. De oogst van binnenlandse brieven is veel geringer, maar er zijn belangwekkende onder, bijvoorbeeld een reeks uit Amsterdam: van admiraliteitssecretaris De Wildt en van Buys, de pensionaris. Over zuiver binnenlandse aangelegenheden, de beruchte plooiërijen bijvoorbeeld hoort men niet zo veel, het meest nog via Buys. Meer licht valt op de grote politieke, militaire en financiële zorgen.

De teleurstellende veldtocht in de Nederlanden, het geharrewar onder de aanvoerders van het kostbare leger, zware schade ter zee bij onvoldoende en trage equipage; een bedenkelijke ontwikkeling in noord-Italië, de onrustbarende 'lethargie' van het Duitse rijk en het wespennest in het noorden... Heinsius' besognes gaven dit jaar, met een woord van De Wildt, meer chagrin dan genoegen. Met de koning van Pruisen was men ook 'niet heel wel', maar het meeste last gaf toch de stroeve verhouding tot Engeland.

'Hoe wij den Konink missen...' jammerde Witsen, dit jaar gedeputeerde te velde. Niet alleen in het leger, zoals Heinsius ervoer nu hij met Nottingham (op zijn zachtst geen vriend van Holland) te doen had. Er was voortdurend onenigheid: over de augmentatie, het verbod van commercie en correspondentie met de vijand, over de verdragen met Portugal en het overnemen van de keizerlijke bijdrage, bij het vaststellen van de verhoudingen ter zee en over het gebruik van de vloot. Bekende zaken natuurlijk, maar de ontvouwing tussen andere samenkomende berichten van dag tot dag, voegt wat toe.

Een doordringend besef bijvoorbeeld hoe slecht de republiek er financieel voorstond - er wordt niet altijd voldoende op gelet. De débacle kwam ook pas na de vrede in volle omvang aan het licht en de mythe van het rijke Holland had een taai leven. Maar de unie was de oorlog ingegaan nog beladen met schulden uit de vorige. Zowel Heinsius als Willem III waren ontzet geweest over de onvermijdelijke nieuwe kosten. In een van zijn laatste brieven schrijft de stadhouder-koning dat hij moeite zal doen (en het zou waarschijnlijk wel gaan) om de staatste lasten wat te verlichten. 'Men will hier niet begrijpen, wat ick oock segh', klaagt Vrijbergen nu wanhopig, 'dat onsen Staet soo gesurchargeert is'.

Intussen kreeg Heinsius brieven als uit Amsterdam (de grote geldschieter) dat men het 'soo mieserabel met de negoty' nooit gezien had, dat 'veel mensen al slaepende arm worden en in alles minnaseren...'. Honderden huizen stonden leeg, men trok bij elkaar in of de stad uit en in koopmanskringen werd al gehoord dat 'als wij vreedde met Vranckrijck en oorlogh met Engellant hadde dat het dan beeter soude wesen'. Zo kortzichtig waren de Amsterdamse regenten niet, wel uiterst verontrust dat bij alle moeite toch voor het eerst nodige (bescherming van de Noordzee en voldoende convoyering) niet kon worden gezorgd. Wat zou het helpen, liet Buys vallen, 'als wij buiten'slands al conquisten zouden